

O'ZBEKISTONDA ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLARI

Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li

FarPI Buxgalteriya hisobi (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) mutaxassisligi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6840272>

Annotatsiya. Audit iqtisodiy xavfsizlik xizmati bilan birgalikda ushbu xizmatlarning foydali funksiyalarini oshirish, shuningdek, tashqi va ichki tahdidlarning oldini olish imkonini beradi. Ushbu maqolada himoyalangan resurslarning taxminiy ro'yxati, shuningdek, tashqi va ichki tahdidlarni aniqlash usullari ko'rsatilgan. Shuningdek, u auditorlik tekshiruvlarining zarurligini va umuman korxonada audit mavjudligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: audit, ichki audit, tizim, ichki nazorat tizimi, kosorsing, autsorsing, ichki audit xizmati.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. Аудит совместно со службой экономической безопасности позволяет увеличить полезные функции этих служб, а также предотвратить внешние и внутренние угрозы. В данной статье приведен примерный список защищаемых ресурсов, а также методы выявления внешних и внутренних угроз. Также обосновывается необходимость проведения аудиторских проверок и наличие аудита на предприятии в целом.

Ключевые слова: аудит, внутренний аудит, система, система внутреннего контроля, аутсорсинг, аутсорсинг, служба внутреннего аудита.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNAL AUDIT IN UZBEKISTAN

Abstract. Auditing together with the economic security service allows you to increase the useful functions of these services, as well as prevent external and internal threats. This article provides an approximate list of protected resources, as well as methods for identifying external and internal threats. It also substantiates the need for audits and the presence of an audit at the enterprise as a whole.

Keywords: audit, internal audit, system, internal control system, outsourcing, outsourcing, internal audit service.

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston kompaniyalari nafaqat xavfdan qochishlari, balki uni oldindan ko'rishlari kerak. Nima uchun korxonada faoliyatini doimiy ravishda nazorat qilish, iqtisodiyot tarmoqlarining to'g'ri ishlashini, shuningdek, moliyaviy hisob va hisobotlarning to'g'riligini nazorat qilish kerak. Demak, menejerlarni kompaniya faoliyati to'g'risida ishonchli ma'lumotlar bilan ta'minlaydigan samarali ichki nazorat elementidan foydalanish zarurati tug'iladi. Ushbu element ichki audit xizmatidir. Bugungi kunda ichki audit butun dunyoda yanada dolzarb bo'lib qoldi. Uning rivojlanishiga katta e'tibor qaratilmoqda, chunki ichki audit raqobatbardosh ustunlik va kompaniya faoliyati sifatini oshirishning samarali vositasidir. O'zbekiston amaliyotida bu tushuncha yaqinda o'rnatildi. Ingliz olimi Dodj R.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Ichki audit bugungi kunda axborot makonida iqtisodiy diagnostika, rivojlanish strategiyasini aniqlash, risklarni boshqarishni o'z ichiga olib boshladi. Boshqacha qilib aytganda, audit risklarni boshqarish jarayonida ichki nazorat tizimi samaradorligining kafolati

vazifasini bajara boshladi.

O'zbekiston kompaniyalarida ichki audit xizmatini yaratish va ularni tartibga solish dolzarb masala, lekin ayni paytda juda qiyin. Bu, birinchi navbatda, buxgalteriya hisobini tashkil etish, yo'qotish xavfini kamaytirish uchun zarurdir. Ichki audit xo'jalik operatsiyalarini hujjatlashtirish vaqtida amalga oshiriladi, bu ishdagi xatolarni o'z vaqtida topish va ularning oldini olish uchun zarur choralarini ko'rish imkonini beradi.

Auditorlik faoliyati to'g'risidagi standartga muvofiq, "ichki audit ishini ko'rib chiqish" ichki audit sifatida korxonada tashkil etilgan, korxonada rahbariyati va mulkdorlari manfaatlarini ko'zlab ishlaydigan, ichki standartlar bilan tartibga solinadigan tizim tushuniladi. hisob yuritish, tuzish va hisobot berishning belgilangan tartibiga rioya etilishini hamda ichki nazorat tizimi faoliyatining ishonchliligini nazorat qilish tizimi.

TADQIQOT NATIJALARI

Xalqaro ichki auditorlar instituti ichki auditga shunday ta'rif beradi: "Ichki audit - bu tashkilot faoliyatini yaxshilashga qaratilgan mustaqil va ob'ektiv ishonch va maslahat berish faoliyati".

Ichki auditni belgilangan standartlar doirasida, korxonaning iqtisodiy strategiyasiga muvofiq, shuningdek, korxonada faoliyati samaradorligiga haqiqiy baho beradigan belgilangan buxgalteriya hisobi tartibiga rioya qilgan holda.

Ichki nazorat tizimining holatiga qarab, ichki auditning maqsad va vazifalari belgilanadi. Asosiy maqsad - tashkilot rahbariyatini kompaniya faoliyati to'g'risida xolis, ishonchli va o'z vaqtida ma'lumot bilan ta'minlash. Ichki auditning vazifalari boshqaruv organi va mansabdor shaxslarning huquq va majburiyatlarini amalga oshirishning ajralmas qismi bo'lgan ichki nazorat tizimini tashkil etishdan iborat.

Shuni ta'kidlash kerakki, tashkiliy-huquqiy jihatdan ichki audit har bir kompaniya uchun individualdir, chunki bu uning moliyaviy-xo'jalik faoliyatining xususiyatlariga bog'liq. Shunga asoslanib, iqtisodiy adabiyotlarda ichki auditning quyidagi tashkiliy shakllari ajratiladi:

- o'zining ichki audit xizmatini shakllantirish;
- outsorsing;
- kosorsing

O'zingizning ichki audit xizmatini yaratish tashkilot xodimlarining biznesning o'ziga xos xususiyatlarini yaxshi bilishini nazarda tutadi. Outsorsing ichki audit funksiyalarini uchinchi tomon kompaniyasiga yoki tashqi maslahatchiga to'liq yoki qisman topshirishni o'z ichiga oladi.

Kosorsing kompaniya ichida ichki audit organlari tashkil etilishini nazarda tutadi, lekin ba'zi hollarda uchinchi tomon kompaniyalari mutaxassislari yoki tashqi maslahatchilar jalb qilinishi mumkin.

MUHOKAMA

O'zbekistonda eng keng tarqalgan ichki auditning birinchi shakli. Outsorsing va kosorsingga kelsak, ularning kam tarqalganligi O'zbekiston kompaniyalari tomonidan ichki auditning ushbu shakllarining mohiyatini ishonchsizlik va tushunmovchilik bilan bog'liq.

O'zbekistonda ichki audit xizmatlari ichki nazoratni amalga oshirishga, kompaniya faoliyati ustidan moliyaviy nazorat, uning faoliyatining moliyaviy resurslarini shakllantirish

va ulardan samarali foydalanish kabi ichki audit funksiyalarini kam baho berishga qaratilgan. O'zbekiston kompaniyalariga kelsak, ichki audit, agar kompaniyaning tarqoq filiallari bo'lsa va markaziy boshqaruv mahalliy boshqaruv tomonidan qabul qilingan qarorlarni nazorat qilish va baholash uchun ularning faoliyati to'g'risida ishonchli ma'lumotga muhtoj bo'lsa, ayniqsa muhimdir. Korxonalar rivojlanishining har bir bosqichida ichki auditni joriy etishning turli usullari mavjud. Buni "3 himoya chizig'i" deb nomlangan model bilan ifodalash mumkin:

- 1 mudofaa liniyasi: biznesni tezkor nazorat qilish. Bunga quyidagilar kiradi: xaridlar, shartnomalarni tekshirish va boshqalar kam rivojlangan kompaniyalar uchun xosdir.
- 2-chi himoya chizig'i: moliyaviy hisobotlarni nazorat qilish, firibgarlik xavfini boshqarish, sifat nazorati, muvofiqlik. Biroz rivojlangan kompaniyalar uchun odatiy.
- 3-himoya chizig'i: o'z vazifalarini samarali bajarishi kerak bo'lgan taftish komissiyalari tomonidan ikkinchi qatorni tekshirish. Shunday qilib, biz to'liq huquqli ichki auditga ega bo'lamiz. Eng rivojlangan kompaniyalar uchun odatiy.

O'zbekistonda ichki audit, yuqoridagi modelga ko'ra, ikkinchi himoya chizig'i sifatida ishlaydi. Asosan, bu oddiy qayta ko'rib chiqish. O'zbekiston ichki auditi deyarli 100% muvofiqlikka qaratilgan. Va ma'lum bo'lishicha, ikkinchi mudofaa chizig'ining ba'zi tarkibiy qismlari e'tiborga olinmaydi. O'zbekistonda ichki auditni to'liq ichki auditga aylantirish uchun quyidagi modernizatsiya choralarini taklif qilish mumkin:

- 1) modda qo'shish orqali "Auditorlik faoliyati to'g'risida" Federal qonuniga o'zgartirishlar kiritish
"Ichki audit xizmati", bunda ichki audit xizmatining ta'rifi va vazifalari qonun hujjatlari bilan belgilanadi;
- 2) ichki audit uchun O'zbekiston professional standartini qabul qilish.

XULOSA

Shunday qilib, yuqorida aytilganlarning barchasini sarhisob qilsak, shuni aytishimiz mumkinki, ichki audit doimiy, kelajakka yo'naltirilgan jarayon bo'lib, u biznes jarayonlarini, biznes va moliyaviy risklarni boshqarish va boshqarish tizimlarining samaradorligini baholashdan iborat. faqat O'zbekistonda rivojlanayotgan holda kompaniyaning rivojlanish maqsadlariga erishishga to'sqinlik qiladigan hodisalar. Kompaniyalarning amaliy tajribasi, xulosalari va tavsiyalari, allaqachon ichki auditdan foydalanadigan boshqa O'zbekiston kompaniyalari ichki audit xizmatlarini yaratishda foydalanishlari mumkin. Shunday qilib, barcha qiyinchiliklarga qaramay, talab O'zbekistonda ichki audit barcha to'siqlarni bosqichma-bosqich engib o'tish tufayli har yili o'sib bormoqda. Va tez orada, menimcha, biz O'zbekistonda to'liq huquqli ichki auditni kuzatishimiz mumkin.

REFERENCES

1. Ichki audit xizmati xodimlarini tayyorlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari" to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 05.05.2021 yildagi 280-son
2. "Auditorlik faoliyati to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 25.02.2021 yildagi O'RQ-677-son
3. Orlova O.E. Ichki nazoratni tashkil etish muammosi // Buxgalteriya hisobi va soliqqa tortishning dolzarb masalalari. – № 6.–2012.